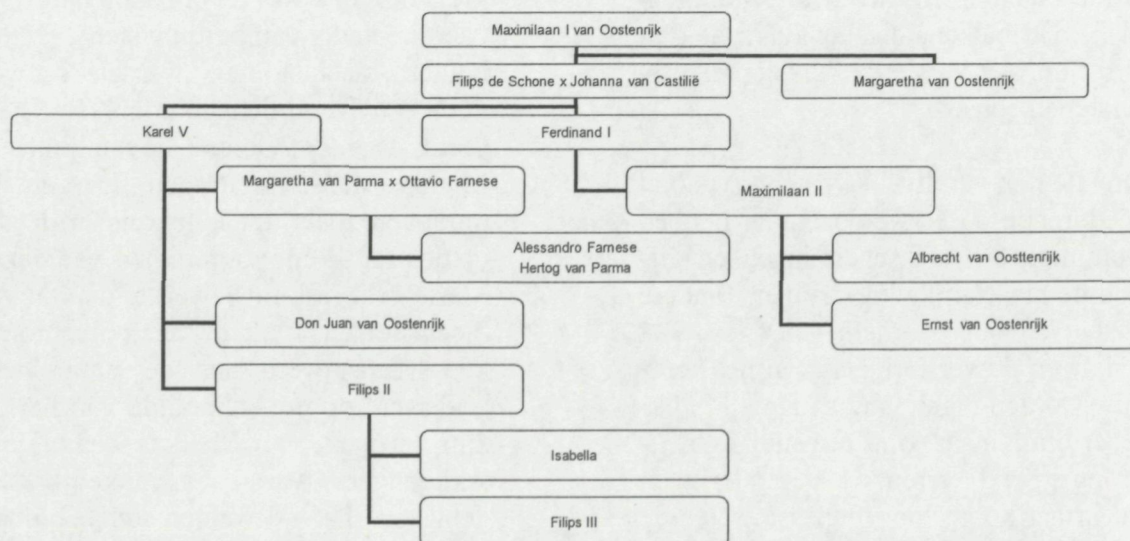

De politiek-religieuze context rond het Beleg van Oostende (2)

Eddy Masschalck

De Habsburger familie (vereenvoudigd)

3) Karel V en Filips II

Uit het huwelijk van Johanna van Castilië 'de Waanzinnige' en de Habsburger Filips de Schone wordt op 24 februari 1500 te Gent een eerste zoon geboren, Karel. Filips de Schone sterft in 1506. Karel wordt grootgebracht te Mechelen bij zijn tante Margaretha van Oostenrijk, zus van Filips de Schone. In 1515 komt Karel I aan het hoofd van de Nederlanden (de '17 Provinciën') en Bourgondië. De blijde intrede van Karel als nieuwe graaf van Vlaanderen op 18 april 1515 te Brugge heeft Europese allure.

In 1516 neemt Karel ook de Spaanse troon over in naam van zijn moeder, een erfenis die eveneens Zuid-Italië, Sicilië en de Spaanse kolonies omvat. Van 1492 tot 1532 verovert Spanje grote delen van Midden-Amerika, Zuid-Amerika en het Zuiden van Noord-Amerika, dit alles dankzij Columbus die op 12 oktober 1492 de Bahamas bereikte. Na Columbus volgen nog ontdekkers en veroveraars zoals Amerigo Vespucci, Magellan, Cortés, Pizarro...

Op 28 juni 1519, na de dood van zijn grootvader Maximiliaan van Oostenrijk, wordt Karel I door de Duitse keurvorsten gekozen tot Keizer van het Heilig Roomse

Rijk der Duitse Natie onder de naam Karel V. (Het Heilig Roomse Rijk was een conglomeratie van een 10-tal, meestal Duitssprekende landen).

Nadat hij in 1525 de koning van Frankrijk verslaat in Pavia, voegt Karel V ook nog het hertogdom Milan toe aan de bezittingen.

In Keizer Karels' rijk gaat de zon nooit onder.

Op 25 oktober 1555 doet Keizer Karel plechtig troonafstand als Heer van de Nederlanden, ten gunste van zijn enige zoon Filips II. In 1555 zijn de Nederlanden rijk en welvarend. Antwerpen is de grootste handelsmetropool ter wereld.

Filips wordt op 21 mei 1527 geboren in Castilië en opgevoed in de formele sfeer van de Spaanse hofhouding. Hij spreekt alleen Spaans, kent dus noch onze taal noch onze gebruiken.

De plechtige troonafstand gaat door in het paleis op de Coudenberg te Brussel, in aanwezigheid van verschillende vorsten, de Staten-Generaal, de Ridders van het Gulden Vlies en ook van prins Willem van Oranje

die werd opgevoed in de verdraagzame omgeving van het hof van Karel V.

Ferdinand I, de broer van Karel V, wordt keizer van het Heilig Roomse Rijk en vorst van de Oostenrijkse erflanden. Filips II wordt, naast landsheer in de Nederlanden, ook koning van Spanje en de bijhorende Amerikaanse koloniën, vorst van de helft van Italië en graaf van Bourgondië.

Vanaf nu zijn er dus twee Habsburgse takken, de Oostenrijkse tak en de Spaanse. De Oostenrijkse tak zal tot het einde van de Eerste Wereldoorlog aan de macht blijven in grote delen van Centraal-Europa. De Spaanse tak zal uitsterven in 1700.

Karel V trekt zich terug in een klooster in Spanje en sterft er in 1558.

April 1559 sluit Filips vrede met Frankrijk te Cateau-Cambresis en vertrekt daarna naar Spanje. Een bastaarddochter van Karel V en dus halfzuster van Filips II, Margaretha van Parma, wordt regentes van de Nederlanden. Van haar wordt verwacht dat ze het katholieke geloof zal beschermen en de ketters bestrijden. Margaretha huwt Ottavio Farnese, hertog van Parma.

In diezelfde periode wordt Willem van Oranje benoemd tot stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht. De graaf van Egmont, die de leiding had bij de overwinning van de Spanjaarden op de Fransen tijdens de beslissende slag bij Grevelingen (13 juli 1558), wordt benoemd tot stadhouder van Vlaanderen en Artois.

Filips II is een diep religieus man. Hij voelt zich de leider in de strijd voor de ware kerk. In zijn imperium is slechts plaats voor één godsdienst, de katholieke. Alle ketters dienen hardhandig aangepakt.

Buiten Madrid laat Filips een monumentaal paleis met klooster en basiliek bouwen, het Escoriaal (bouw 1563-1583). Vanuit zijn kantoor in het Escoriaal zal hij op uniforme manier alle uithoeken van zijn enorm imperium besturen.

Grafisch Bedrijf
LAMMAING
Wij geven vorm aan uw identiteit.

Industriezone 2
Zandvoordeschorredijkstr., 14
8400 Oostende
T.059 70 71 23
F.059 80 45 79
print@lammaing.com
www.lammaing.com

In 1571 wordt een groep eilanden in de Pacifiek veroverd en naar Filips genoemd, de Filippijnen.

In 1580 wordt Filips II, met hulp van de Hertog van Alva, ook nog koning van Portugal. Zo komen ook Brazilië en de Portugese koloniën in Afrika en Azië (Indonesië en delen van Indië) onder zijn gezag.

Het imperium van Filips II omspannt de wereld en wordt gefinancierd door zilver uit de Amerikaanse kolonies. Tussen 1503 en 1660 wordt er zowat 17.000 ton zilver van Amerika naar Spanje verscheept.

4) Elisabeth I

Filips II huwt in 1555 zijn tweede vrouw, de katholieke Koningin Mary Tudor van Engeland, 'Bloody Mary'. Bij haar dood in 1558 verliest Filips aanspraak op de Engelse kroon.

Mary wordt in 1558 opgevolgd door haar halfzuster Elisabeth Tudor (1533-1603), dochter van Hendrik VIII en Anne Boleyn. Elisabeth voert terug de protestantse staatskerk in zoals die door haar vader was gesticht maar door haar katholieke voorganger afgeschaft.

In die tijd had Engeland een relatief kleine populatie en geen sterk leger. Het kon moeilijk op tegen de continentale grootmachten Spanje en Frankrijk. Elisabeth probeert dan ook de politiek van haar vader voort te zetten door de neutraliteit te bewaren en ervoor te zorgen dat de verhoudingen tussen de continentale grootmachten Spanje en Frankrijk in evenwicht blijven.

Elisabeth voelt zich ook bedreigd door de katholieke Schotse koningin Mary Stuart. Door Elisabeth's toedoen wordt Mary ter dood veroordeeld en onthoofd (1587).

Engelse kaapvaarders, o.a. de beruchte vrijbouter Francis Drake hinderen de Spaanse koloniale handels- en zilvervloot.

5) Groeiende oppositie in de Nederlanden

In de visie van Philips II is er geen enkele ruimte voor het naast elkaar bestaan van verschillende kerkgenootschappen. Elke aanval op de rooms-katholieke kerk wordt gezien als een bedreiging van staat en maatschappij. De ketterjacht wordt onverminderd voortgezet. Het verzet in de Nederlanden tegen de religiepolitiek van de Spaanse koning neemt toe.

De vorstelijke administratie eigent zich stelselmatig nieuwe bevoegdheden toe, maar de hoge adel wil zijn traditionele voorrechten niet zomaar afstaan.

De voornaamste leiders onder de hoge adel zijn

- Graaf van Egmont, stadhouder van Vlaanderen,
- Graaf van Horn ('Hoorne'), stadhouder van Gelderland, daarna admiraal-generaal,
- Prins Willem van Oranje.

Prins Willem van Oranje 'de Zwijger', Graaf van Nassau, is landvoogd van grote delen van de Nederlanden en ook de rijkste edelman van de Nederlanden. Niettegenstaande zijn katholieke opvoeding aan het hof van Karel V, streeft Willem toch naar religieuze tolerantie. Onder Karel V was hij nog een belangrijke raadgever van de keizer, maar er wordt steeds minder met zijn mening rekening gehouden. Door zijn gematigdheid zal hij een middenpositie innemen tussen allerlei radicale groepen en dikwijls een brug bouwen tussen deze groepen.

In 1565 stuurt de Brusselse Raad van State, Graaf van Egmont naar Madrid met een memorandum. Bedoeling is bij Filips II meer medebeslissingsrecht te bepleiten en in de Lage Landen meer dan één godsdienst toe te staan. Filips heeft daar geen oren naar. In een brief aan Margaretha van Parma (october 1565) beveelt hij de ketterplakkaten gestreng uit te voeren.

In december 1565 sluit een aantal lagere edelen het Eedverbond der Edelen, waarbij zij een eind willen maken aan de Inquisitie. In een smeekschrift vragen zij verzachting van de ketterplakkaten, want zij vrezen terecht voor onlusten onder de bevolking.

Op 5 april 1566 wordt door een 400-tal edelen 'het Smeekschrift der Edelen' aangeboden aan Margaretha van Parma. Zij is omringd door haar raadslieden, onder wie Oranje, Egmont en Hoorne. Die avond, tijdens een banket in aanwezigheid van de ondertekenaars, noemt raadsheer Berlaymont hen 'gueux' (bedelaars).

De naam 'geuzen' is geboren.

Margaretha stemt ermee in om minder streng op te treden en stuurt het Smeekschrift door naar Filips. De twee edelen die namens het Eedverbond bij Filips toelichting komen geven bij het smeekschrift, keren nooit terug van hun missie.

Het protestantisme wint zienderogen veld. Bij gebrek aan protestantse kerken worden er in open veld 'hagenpreken' gehouden.

Op 10 augustus 1566 worden, tijdens een preek te Steenvoorde, de gemoederen zo opgehitst dat meteen alle beelden in het nabijgelegen St.Laurentiusklooster vernietigd worden.

In de periode augustus-september raast de **Beeldenstorm** door een lange reeks van steden (o.a. Ieper, Antwerpen, Gent, Mechelen, Doornik, Breda, Middelburg, s'Hertogenbosch, Amsterdam...).

Beelden, schilderijen, altaren, doopvonten, orgels, grafstenen, kapellen, boeken, handschriften...alles moet er aan geloven.

In Antwerpen, laat gouverneur Willem van Oranje toe dat calvinisten en lutheranen hun godsdienst uitoefenen, maar hij laat ook drie beeldenstormers terechtstellen.

Ook Egmont en Hoorn nemen in hun ambtsgebieden Gent en Doornik een soepele houding aan.

Margaretha maakt bekend dat alleen het katholicisme Filips II welgevallig is.

Aristocraten moeten nu kiezen tussen vaderlandsliefde en plicht tegenover Filips II.

Margaretha vraagt alle ridders van het

Gulden Vlies, maar ook haar ambtenaren en soldaten, opnieuw een eed van trouw af te leggen.

Oranje en Hoorne weigeren omdat zij reeds eerder een eed van trouw hebben afgelegd.

Willem van Oranje wil godsdienstvrijheid, het gehele vaderland in zijn vroegere vrijheid en voorspoed herstellen en al de sociale klassen verenigen in de strijd tegen Spanje.

Van Oostende verwacht de overheid dat er voldoende maatregelen worden genomen om het in- en uitvaren van geuzen onder controle te houden.

(wordt vervolgd)

Volgende artikels:

6. De Hertog van Alva
7. De Spaanse Furie en de Pacificatie van Gent
8. Oostende onder de Spanjaarden
9. Alexander Farnese
10. De Engelsen komen in beeld
11. Oostende onder de Staatsen
12. 1588, de Onoverwinnelijke Armada
13. Oostende onder Norris
14. Albrecht en Isabella
15. Herziening van Nonsuch
16. De kring rond Oostende sluit zich
17. Nieuwpoort 1600
18. Oostende, het begin van het beleg
19. Engelse soldaten
20. De Politiek
21. Spinola
22. Sluis
23. Het einde van het beleg
24. En verder....

Geraadpleegde literatuur:

- Black Jeremy 'De zeventig grootste veldslagen aller tijden'
Lannoo, Tielt, 2005
- Bossu Jozef 'Vlaanderen in oude kaarten'
Lannoo, Tielt, 1982
- Bowens Jacobus 'Nauwkeurige Beschryving der oude en beroemde zeestad Oostende'
Brugge, 1792
- Carson Patricia 'Het fraaie gelaat van Vlaanderen'
Lannoo, Tielt, 2001
- Debaere Olivier 'Stedenatlas: Oostende. Een topografisch overzicht van de ontwikkelingen van een fel begeerde havenstad.'
Stadsarchief Oostende, 2002
- de Vries Dirk 'Oostende verloren, Sluis gewonnen'
Universiteitsbibliotheek leiden, 2004
- Duerloo Luc 'Albrecht en Isabella, 1598-1621'
Brepols, Turnhout, 1998
- Dreesen J.B. 'Oostende: chronologie van de vloeijing in het jaar 1584'
De Plate, Oostende, 1988
- Geo-Epoche 'Als Spanien die Welt beherrschte'
Geo-Epoche Magazin, nr 31, Hamburg 2008
- Groenveld S., Leeuwenberg Ph. 'De Tachtigjarige oorlog'
Walburg Pers, Zutphen, 2008
- Jansoone Roger 'Het voorspel tot het Beleg van Oostende'
Heemkundige Kring De Plate, Oostende, 2009
- Kinds Karel 'Kroniek van de Opstand in de Lage Landen, 1555-1609' ALNU 1999
- Mac Caffrey 'Elisabeth I, War and Politics 1588-1603'
Princeton University Press, New Jersey, USA, 1992
- Major W. en Mahieu E.
'Het Beleg van Oostende in woord en beeld'
Oostends Historisch Museum De Plate, 2004
- Piceu Tim 'Over vrybuiters en quaetdoenders, terreur op het Vlaamse platteland (eind 16de eeuw)'
Davidsfonds, Leuven, 2008
- Rabau Werner 'Voor Koningin geboren' J.M.P.- Trends Middelkerke, 2007
- Simoni E.C. 'The Ostend Story'
Hes & De Graaf Publishers BV, 't Goy-Houten, Nederland, 2003
- Studiecomité voor de Geschiedenis van de Militaire Marine in België 'De Zeemacht'
Lannoo, Tielt, 1992
- Thomas Werner 'De val van het nieuwe Troje. Het beleg van Oostende 1601-1604'
Davidsfonds, Leuven, 2004
- Thomas Arnold 'The renaissance at war' HarperCollins, New York, 2005
- Verbouwe A. 'Iconografie van het Arrondissement Oostende' Hessens, Brussel
- Vlietinck Edward 'Het Oude Oostende en zijn Driejarige Belegering Oostende, 1897
- Vlietinck Edward 'La ville d'Ostende fut elle remise en gage à la Reine d'Angleterre par les Provinces'
Annales de la Société d'émulation pour l'histoire et les antiquités de la Flandre occidentale,
Brugge, 1898
- Wikipedia